

S:ta Maria

Folkhögskola

INTERNATIONELLA KONTAKTER

MED POLEN OCH UKRAINA

KULTURMÖTEN
+ ÄR
SILLEN
HALAL?

FRÅN MARIA

I ROSENGÅRD TILL

ROSENGÅRDS KÖPCENTRUM

KATOLSK FOLKHÖGSKOLA

HUR TÄNKER VI EGENTLIGEN?

Innehållsförteckning



04 Förord Anders Arborelius

Ett jubileum ger oss alltid möjlighet att i tacksamhet se tillbaka på historien...

06 KATOLSK FOLKHÖGSKOLA HUR TÄNKTE VI Egentligen?

S:ta Maria folkhögskola har... avslutat sin hösttermin med en glad och uppsluppen julfest, där det ryktades att man hellre dansade samba än små grodorna kring julgranen"

08 S:TA MARIA FOLKHÖGSKOLA

På rektorsträffar skämtade man:
"Ska vi ha internet eller internat?
Eller inte-nåt? Haha."

10 OMSTART HÖSTEN 1994

Innan sommarens träd stod i blom utanför mitt kontorsfönster hann det bli till åtskilliga överläggningar med Margareta i den röda telefonen



14 Från Maria i Rosengård – till Rosengårds köpcentrum

Vad bidrar till det vi kallar "skolans själ"? Jag har valt att fokusera på bistånd och internationella kontakter, måltidsgemenskap och det man i brist på bättre kan kalla "det katolska".

18 SPRÅK OCH INTEGRATION

I en tid när folkbildningen känns hotad och budgeten krymper är det bra med en kärnverksamhet som inte kräver stora investeringar och resurser.

19 HOLMGATAN – ATT KOMMA VIDARE MED KULTUR

En tanke var att man skulle kunna träffa andra med liknande intressen, och även liknande erfarenheter i livet.



28 S:ta Maria – från liten till stor skola FÖRÄNDRINGAR

Från 2010 fram till 2022 har Sveriges folkhögskolor genomgått en mycket expansiv fas, som har innefattat flera olika former av riktade satsningar från staten. S:ta Maria folkhögskola har inte varit sen med att ta del av alla dessa olika satsningar allt eftersom de har införts. Tillväxten har bottnat i statens behov av att snabbt svara upp mot den arbetsmarknads- och migrationspolitiska utvecklingen, och flertalet folkhögskolor har då uppvisat en hög flexibel förmåga att möta dessa behov. Skolledningen vid S:ta Maria folkhögskola har dessutom haft som ett motto att försöka möta alla de presumtiva deltagare som behöver oss. Därför kom S:ta Maria folkhögskola också att utvecklas från den lilla skolan med ett stort hjärta till en betydligt större skola med ambitionen att försöka behålla ett minst lika stort hjärta...

Författare

ANDERS ARBORELIUS *ocd*

BJÖRN HÅKONSSON *fd. Lärare*

INGER JOHANSSON NILSSON *fd. Lärare, redaktör för skriften*

KATALIN NAGYN *Kurator*

LARS TENGBERG *Rektor*

LENNART NYLANDER *Kurator*

MONIKA NORELL *fd. Lärare*

STEFAN BIETKOWSKI *fd. Rektor*

ANDERS ARBORELIUS

FÖRORD



+Anders Arborelius ocd

Ett jubileum ger oss alltid möjlighet att i tacksamhet se tillbaka på historien, men framför allt skall det hjälpa oss att se framåt, i hopp och tillit.

Det gäller att se klarsynt och realistiskt både på det som varit och det som skall komma. Vi behöver alltid en vision, ett hopp, något som hjälper oss att gå framåt, att utvecklas. En katolsk folkhögskola i Sverige har en speciell kallelse och uppgift. Den är en integrerad del av det svenska civilsamhället och spelar där en viktig roll för att hjälpa människor att bli mer delaktiga, att bli medarbetare för ett mer rättvist och jämställt samhälle. Samtidigt skall den också vara den katolska kyrkans utsträckta hand och förmedla Jesu omsorg och kärlek till varje människa som berörs.

Ser vi då tillbaka på den historia som ligger bakom Sankta Marias katolska folkhögskola, kan vi konstatera att den har fått en viktig uppgift just i Rosengård i Malmö. Bakom det vackra namnet Rosengård döljer sig en ofta svår och utsatt verklighet. Många som lever och verkar i Rosengård kan riskera att känna sig utanför den vanliga svenska – och skånska – verkligheten. Behovet av kunskap och undervisning är stort, men också av uppmuntran och erkännande. Här har folkhögskolan varit till stor hjälp för många som fått inhämta de kunskaper som behövs för att man skall bli mer inkluderad i det vanliga livet i Sverige. Samtidigt vet jag att de också har fått den hjälp som ligger i att bli sedd och välkommen som den man är. Vi får vara tacksamma för att skolan – och alla som har arbetat där – har kunnat bistå många på det sättet, inte minst alla dem som har kommit till vårt land

och tack vare skolan har funnit den plats i landet som tillkommer dem.

Sverige av idag är en sekulär stat och det kan ingen ha något emot. Alla oavsett tro eller icke-tro måste ha samma rättigheter och skyldigheter. Risker är dock stora att själva samhället betraktas som sekulärt, alltså att normen för allt och alla är att bli sekulär och tron bara blir något ytterst privat och perifert. I en sådan risksituation blir en katolsk folkhögskola ett profetiskt tecken, ja, en hoppfull signal till troende av olika religioner som känner sig utpekade och illa sedda. Enkäter i våra svenska skolor visar att många troende barn och ungdomar blir trakasserade för sin tro. En katolsk folkhögskola som Sankta Maria kan därför bli ett hoppets tecken och bidra till att skapa en slags motkultur i en allt mer sekulär vardag. Det har medfört att en hel del muslimska ungdomar, inte minst unga kvinnor, har sökt sig till Sankta Maria folkhögskola, där de inte riskerar att bli uttittade och åsidosatta.

Som folkhögskola i ett område som Rosengård som anses som utsatt och "farligt" har själva namnet Sankta Maria ett viktigt budskap. I det svenska samhället som riskerar att bli allt mer segregat mellan nya och infödda svenskar kan det peka på moderlig kärlek och omsorg och ge tillit och tillförsikt. Integration är alltid möjlig, om det finns ömsesidig förståelse och gemenskap mellan människor av olika kulturer och religioner och av

olika politisk och social bakgrund. De stora samhällsproblem som vi just nu brottas med måste vi försöka lösa gemensamt. Kriminalitet och skjutningar i s.k. "utanförskapsområden" (ett hemskt ord som vi helst skulle vilja undvika och avskaffa!) kan motverkas, när människor av olika bakgrund kan mötas på djupet.

Sankta Maria folkhögskola är en sådan mötesplats. Skolan kan bli en liten pusselbit i det framväxande nya svenska samhälle, där alla skall kunna känna sig accepterade och välkomna, välsedda och älskade som de är. Det är min önskan och bön för skolan – och för det Sverige som vi alla egentligen drömmer om och hoppas på. Det kan tyckas vara en något naiv och orealistisk vision, men som Guds barn får vi lov att bevara barnets längtan efter en värld där vi alla kan leva som bröder och systrar. Det var därför som skolan satsade på att hjälpa barnen i ett av världens fattigaste och farligaste länder, Haiti. Det är också därför som vi katoliker i Sverige genom Caritas satsat vår adventsinsamling för att hjälpa dessa hårt prövade barn på Haiti. Det finns alltid människor som behöver vår hjälp. Egentligen är det snarare de som hjälper oss att bli mer mänskliga, att bli en äkta medmänniska som vill dela med sig av allt hon är och har. Jag kan inte nog tacka alla de som har bidragit till att Sankta Maria folkhögskola har kunnat hjälpa så många människor att växa och utvecklas som medmänniskor.

KATOLSK FOLKHÖGSKOLA

– HUR TÄNKER VI EGENTLIGEN?

”S:ta Maria folkhögskola har... avslutat sin hösttermin med en glad och uppsluppen julfest, där det ryktades att man hellre dansade samba än små grodorna kring julgranen”



Så skrev Margareta Sjödin på S:ta Birgittas folkhögskola i sin rektorsrapport inför vårterminen 1994. Vår egen lilla skånska skola var en filial till hennes däruppe på Södermalm i Stockholm. En livaktig sådan, som läsaren förstår. Orden avspeglar utmärkt den muntra stämningen under vår första tid. Det var sådant jag sa när jag grep den röda knapptelefonen på mitt studierektorskontor för att berätta för henne hur allt fortskred i vår lilla skola som hystes i den katolska församlingen Maria i Rosengårds lokaler.

Men låt mig först måla upp bakgrunden till alltihop.

Margareta Sjödin är katolska folkhögskolans moder. Utan hennes järnvilja hade vi inte funnits, ty motståndet mot allt katolskt har djupa historiska rötter i det svenska samhället. Till exempel avskaffades den sista diskriminerande lagen (mot kloster i Sverige) så sent som 1977. Samtidigt fanns det vid den tiden kända konvertiter som Gunnel Vallquist, ledamot i Svenska Akademien, liksom författare, samhällsdebattörer, konstnärer och kulturpersonligheter som Sven Stolpe, Jette Stoltz och Alf Hårdelin. Antalet

medlemmar i katolska kyrkan växte kraftigt med vågorna av arbetskraftsinvandring på 1960- och 1970-talet, och snart var katolska kyrkan större än frikyrkosamfunden. En fråga som fick ställas var givetvis om det inte också skulle få betydelse för katolikers plats inom folkhögskolevärlden.

Margareta – själv konvertit – arbetade som ung på det som då hette Skolöverstyrelsen. Där hanterade hon bidrag till de olika samfundsägda folkhögskolorna. En dag såg hon att Missionsförbundet, som hade färre medlemmar än katolska kyrkan, fick



Skolan planterade vi start ett Ginkgo träd vid katolska kyrkan i Rosengård.

bidrag till hela tre folkhögskolor – varför hade katolska kyrkan inga? Genom en sidotjänst vid S:t Eriks folkhögskola satte hon igång ett idéforum om en framtida katolsk folkhögskola. Där kom och gick engagerade katoliker till ett långt, segt samtal som skulle pågå under tio år. Sankta Birgittas folkhögskola kunde bli till år 1988 för att en av alla dessa engagerade, den katolska riksdagsmannen Karl-Erik Svartberg (S), förmådde dåvarande utbildningsministern Lennart Bodström att lyssna till tanken, efter en viss tröghet (under det första mötet om frågan somnade det goda statsrådet helt enkelt). Det var ytterst Svartbergs insats som gjorde att tillståndet slutligen kunde ges, även om positiva röster från kulturlivet bidrog med tillrop från sidolinjen.

Många inom kyrkan hade goda förslag till hur ”det katolska” skulle ingå i skolan. Man tänkte sig t.ex. daglig tidebön som i kloster. Margaretas tanke var att skolans stomme skulle vara en vanlig allmän linje, men därtill kortkurser och kulturprogram som hade katolskt innehåll, både ”inåt” för kyrkans egna behov och ”utåt” med information om katolsk kultur och tro. Gemenskapen mellan alla – oavsett tro – skulle underbyggas genom allas delaktighet i matlagning och städning, samlingar och bordsbön, därtill mäsas en gång i veckan med frivilligt deltagande. Skolans ingång pryddes av uppradade skor och stövlar, inomhus gick man i inneskor. Det var den modell vi sedan kopierade som filial i Malmö och som jag skulle få det första ansvaret för att utveckla.

Money makes the world go round. I början på 1990-talet skulle en halv miljard kronor satsas på ny folkbildning för att sysselsätta arbetslösa. Folkhögskolorna flockades kring kakan. Även Margareta som skissade på en kurs för arbetslösa i Malmö. Vintern 1992–1993 deltog jag och några andra intresserade i samtal hemma hos konstnären Lars Agetorp i Malmö. Vi ville nappa på Margaretas erbjudande från Stockholm och fylla projektet med våra drömmar som dock strötade åt alla håll. Allt hade tidigt kapsejsat om inte en av oss, Stefan Bietkowski, som redan hade en gedigen erfarenhet bakom sig från Skurups folkhögskola, sagt de förlösande orden: ”Det kommer att bli plats för alla idéer”. Han blev en lugn punkt som sedan var med under hela våren 1993 och som vi kunde navigera efter. Att han ett decennium senare skulle återvända och bli rektor för en då självständig och blomstrande skola visste bara Gud.

Fortsätter på nästa sida

SANKTA MARIA

FOLKHÖGSKOLA

Margareta var på plats på Kvinnodagen 1993 – nu för trettio år sedan – då vår lilla lärargrupp välkomnade en handfull arbetslösa till en tio veckors förmiddagskurs med lite blandade ämnen.

I sitt invigningstal kom hon in på pre-diko- och föreningsfriheten som hon såg som fundament för det svenska samhället, och lade till – i dagens anledning – kvinnofriden (den medeltida lagen om skydd av kvinnor). Så var grunden lagd.

Vi lade upp kursen så att vi lärare sys-slade med det vi kände oss bra på. För min del blev det psykologi och filosofi. Sydsvenska Dagbladet skrev en alldeles förträfflig artikel om vårt spirande projekt mitt i den problemfyllda stadsdelen Rosengård.

Margareta var osäker på om vi skulle lyckas få ihop tillräckligt med elever för en mera stabil etablering hösten 1993. Jag tvivlade inte ett ögonblick utan satte en annons i tidningen med rubriken "Gemenskap-Upplevels-er-Kunskaper". När hösten kom satt vi med ett trettiotal elever i en ring, hälften katoliker (en perfekt mix) och kände oss som en riktig folkhögskola.

I Maria i Rosengård finns det förutom några undervisningssalar ett större kök, en anslutande cafeteria-liknande sal med utgång till en atriumgård på ena sidan och en mäktig församlings-sal på andra sidan. Stora fönsterytor ger där en ljus och öppen miljö. Över detta finns Maria i Rosengårds kyrksal som vi också hade tillgång till för andakter, och för mässan som en av för-

samlingens präster läste för dem som ville en gång i veckan. Jag satt ofta där under bönen och tänkte: "Här vill jag stanna hela livet".

Varje dag lagade två elever i skift varm lunch till alla. Den kostade 15 kronor och var obligatorisk.

Varje lunch bjöd på nya överraskningar när våra studerande, som kom från alla världens hörn, ville visa upp sina specialiteter. Vi undvek alltid griskött av hänsyn till den tredjedel av eleverna som var muslimer. Måltiden inledes med en sjungen bordsbön. Det var få som inte sjöng med.



Öppnar portarna – 8 mars 1993

Lärarna höll i de dagliga förmiddags-samlingarna. De var fria att gestalta den, jag själv försökte typiskt att knyta an till dagens helgon eller annat från det katolska kyrkoåret. Samlingarna avslutades med en kort bön – som det än idag är brukligt på skolan.

När jag tittar på fotos från den tiden slår det mig hur unga vi alla var. Vi var en liten flock optimister utan många regler. Dessa blev till ad hoc, såsom att man inte fick ta med alkohol på våra utflykter (efter en munter och våt utflykt till Ystad där det gick galet i bussen hem).

Vid den tiden började det jag vill kalla internet-eländet. Det blev fint att köpa "datorer", fula elektriska apparater med hjälp av vilka man kunde "surfa". Men de kostade. På rektorsträffar skämtade man: "Ska vi ha internet eller internat? Eller inte-nåt? Haha." På Sankta Maria blev det inte-nåt. Onödiga elektroniska prylar ville vi såklart inte lägga pengar på. Folkhögskola handlar om det talade ordet, om äkta kommunikation, om konst och kreativitet, om samvaro med personer kring dig, verkliga ansikten, röster och kroppar. Punkt, slut.

Ingen fest varar evigt. Det första årets improvisationer lovade gott inför framtiden, men hur skulle vi organisera oss framöver? Vi hade utvecklat en kollektiv ledningsform som vi trivdes med (även om det kunde hetta

På rektorsträffar skämtade man: "Ska vi ha internet eller internat? Eller inte-nåt? Haha."



Åren går och 1993 öppnar S:ta Maria folkhögskola portarna till omvärden. Den lilla skolan med det stora hjärtat.

till mellan oss ibland!). Jag var dessutom den ende som arbetade heltid, de andra var deltidare, och så ville vår moderskola i Stockholm inte fortsätta. Vi skulle styras upp med en formell lokal ledare och med heltidstjänster, med sikte att så småningom bli en egen skola. Våren 1994 var jobbig.

Vi ville inte acceptera vår stockholmska rektors modell. Hon ville inte ha vår. På mitt bord växte högen med anmälningar till kommande termin. Margareta trodde på det här, nu var det jag som började bli nervös.

OMSTART HÖSTEN 1994

Innan sommarens träd stod i blom utanför mitt kontorsfönster hann det bli till åtskilliga överläggningar med Margareta i den röda telefonen – hur skulle vi göra? Ibland resonerade jag med skolans styrelseordförande, Åke Göransson, en effektiv organisatör och problemkrossare. Han var nära medarbetare till vår biskop, Hubertus Brandenburg, som var känd för sin hjärtliga humor.



Vid en festlig träff i Stockholm när Margareta hade berättat utförligt om S:ta Birgittas folkhögskolas arbete tog Biskopen ordet: "Jag ser att Sankta Birgitta har fått en dotter!" Alla skrattade och såg på mig. Ordet filial betyder ju dotter, men syftade nu på mitt långa hår som jag hade kvar från 1970-talet. Sehr lustig, herr Bischoff!

Jo, det fanns gott om humor, pengar och god vilja i Stockholm, men nere i Malmö satt jag ensam med allt det praktiska. En förnäm elektrisk skrivmaskin (med skrivhjul) var det första som köptes in. Men hur skulle vi gå vidare? Det var bara jag som ville satsa helhjärtad (heltid) på skolan, och jag förstod nu att styrelsen ville satsa på mig som ledare. Ny personal fick hittas. Så blev det. Den första vi anställde var Inger Johansson Nilsson som sedan skulle stanna kvar ända fram till pensionen (och längre – bl. a som redaktör av denna jubileumsskrift). Inger har jag konsulterat tusen gånger för att få hjälp att stava ord rätt (jag är dansk och var vid den tiden ny i Skåne). Därefter följde Anders Jarfjord som senare skulle bli vår första rektor när vi väl blev självständiga som skola 1997. En efter en kom till, heltidare men också timanställda. Musiklärare var alltid svåra att få tag på.

Matematikundervisningen var en evig huvudvärk, på grund av de studerandes komplett olika nivåer. En husmorstjänst inrättades också – allt med S:ta Birgittas folkhögskola som modell.

I den nya lärargruppen var det ont om katoliker - även om några hade sin förankring i andra samfund - men inte bland eleverna. Bön, samling, mässa och den katolska miljön kring oss (präster och kyrksal) bidrog fortsatt till en katolsk atmosfär. Vi kunde som filial inte bilda en egen styrelse men jag upprättade ett filialråd bestående av katoliker med relevant erfarenhet där jag löpande kunde ta upp frågor om verksamheten. Rådets ordförande var diakon Sigfrid Fredestad, ägare till bokförlaget Catholica. Jag såg också till att själv ha en del lektioner på schemat, i ämnen som den katolska tron lätt kan knyta an till: religion, filosofi och psykologi. På det sättet hade jag direktkontakt med alla, studerande och lärare. Den röda knapptelevonen var min nervtråd till Stockholm. Den var bra att ha när allt krånglade, när missnöjda röster gick i falsett, när jag inte visste varken ut eller in, eller när jag skulle klura ut vad tunga myndighetsdokument handlade om.

Katolska sociallära

Från 2016 och framåt har skolan arbetat med att implementera katolska kyrkans sociallära i det dagliga arbetet på skolan.

Katolska sociallära beskriver samhället utifrån fyra grundläggande, universella principer:

+ Personprincipen: Varje person ska framstå och betraktas som en okränkbar individ med självbestämmanderätt för val av arbete, rätt till utbildning etc.

+ Solidaritetsprincipen: Enskilda personer och olika grupper, när de verkar för sina egna intressen, måste ta hänsyn till hela samhällets bästa.

+ Subsidiaritetsprincipen: Enskilda personer och grupper skall förfoga över ett så starkt frihetsutrymme och så vidsträckta utvecklingsmöjligheter som möjligt.

+ Principen om det gemensamma goda: Det är varje människas rätt, plikt och ansvar att aktivt vara med och bygga samhället. (Källa: Sveriges katolska stifts hemsida)

Anställda på skolan har på kollegier och med föredrag och i gruppdiskussioner i skolans interna vidareutbildning förstärkt sin förmåga att anpassa arbetssättet till sociallärans ideal och målsättning.

I arbetet med deltagare/elever är varje individs process unik och arbetet på skolan utgår inte från förutbestämda mål med vare sig utbildningens innehåll eller längd. En individs studieplan utifrån varje deltagares behov, drömmar och möjligheter är ledstjärnan för skolans gemensamma arbete.

På Sankta Maria folkhögskola har vi i hög grad arbetat med människor i utsatta situationer och utanförskap och då finns det särskilda utmaningar. I det arbetet är det viktigt att undvika att vilja hjälpa ovanifrån och leda in deltagarna in på vägar som man som pedagog eller annan anställd tror är riktiga för dem – detta kan, med all rätt, uppfattas som omyndigförklarande och respektlöst. Däremot är det viktigt att man som medvandrande lyssnar in deltagarnas önskemål, tydliggör för dem vad som krävs för att nå olika mål och var i förhållande till de uppsatta målen deltagaren befinner sig, både de mål som skolan har och de som deltagaren själv ställt upp. Under sin skolgång ges därmed förutsättningar för deltagaren att fatta väl genomtänkta och underbyggda beslut om sin framtid.

KORTKURS- VERKSAMHETEN



Anders Jarfjord och Björn Håkonsson

Skolan var en båt som gungade stabilt framåt, upp och ner, i vardag och i fest. Men jag oroade mig för skolans katolska relevans. Vad svarade man dem som sa "Den där skolan är ju inte katolsk"? Helt missriktad var kritiken inte, ty på vilket sätt var vi till nytta för den rörelse vi blev till för, katolska kyrkan i Sverige, annat än att vi betalade hyra i församlingen? Ska inte en rörelsefolkshögskola göra något för sin rörelse? Frågan lämnade mig inte. Med den gick jag in i fem månaders pappaledighet hösten 1995. Anders Jarfjord vikarierade för mig under den tiden, och det visade sig att han efteråt gärna ville stanna i rollen, så att jag kunde få friare händer för undervisning. Margareta Sjödens idé från början hade som sagt varit att skolans katolska relevans skulle ligga i korta kurser för och med katoliker, alltså medlemsutbildning inåt, och information om vår kyrka och budskap utåt. Jag fick nu möjlighet att ägna mig åt detta, först i liten skala, sedan alltmer. Jag trevade mig fram. Det gällde att kartlägga behoven och mätta dem och det blev min huvudsyssla de efterföljande tjugo åren. Jag började med lite träffar för kateketer (söndagsskollärare) och höll i en bibelkurs som handlade om psykologisk tolkning av Markusevangeliet, med fyra deltagare. Piroska Bakran, som anställdes som biträdande rektor för att hjälpa rektor Anders Jarfjord (och som senare under en kort tid efterträdde honom som tillförordnad rektor), hade utvecklat kontakter med aktörer



"Människor förgår, frågor består. Det finns inga gränser för vad man kan diskutera och ingen resa är viktigare än kunskapsresan."

inom kyrkan för att anordna kortkurser med dem. Den bördan bad hon mig ta över. Okej, sa jag.

År efter år anställde jag nu lärare som timanställda kortkursledare, överallt i landet där något var på gång som kändes relevant; i några fall höll jag själv i kurserna. På så vis medfinansierade vi oftast verksamhet som redan fanns eller var under uppbyggnad. Det kunde vara Caritas-volontärkurser, katolska fortbildningskurser för vuxna och unga, familjehelger, kurser om Rom eller Det heliga landet, körsångarkurser, föräldrakurser, föredrag om de ofödda barnens rätt till liv (mot abort), medicinsk etik, äktenskapsförberedelse, förebyggande av sexuella övergrepp inom kyrkan, reträtter, utbildning av diakoner, helger och resor med katolska ungdomar, ministrantkurser, konfirmandkurser ochW mycket mer. Det blev tydligt

att vi nu understödde kyrkans verksamhet, men frågan som alltmer oroade mig var: Spelar det någon roll att vi gör det som folkhögskola? Märker man folkhögskoletanken i det här? Min slutsats blev: Nej, vi tillför stort sett inget annat än pengar. Då avbröt jag det mesta. Istället satsade jag på att själv bygga upp ny ungdomsverksamhet med bas i den katolska konfirmandundervisningen i Lund och Malmö. Där använde jag ett läromedel som kändes försvarbart utifrån folkhögskoletanken (som jag lämpligt nog hade författat själv) och kombinerade det med lägerhelger, studieresor och teaterverksamhet. En grupp unga vuxna volontärer hjälpte mig med ovärderliga insatser. Mina katolska bibelkurser fortsatte också under alla åren – från 2014 även som onlinekurser, och från 2019 med teologen Ola Samnegård som assistent. Kortkurserna blev alltså helt och hållet skolans egna kurser, för att säkerställa att de var just folkbildning med de ambitioner som kännetecknar denna studietradition här i Sverige.

Grattis, lilla
S:ta Maria
folkhögskola,
till att du nu
har gjort detta i
30 år!

Jag koncentrerade mig alltmer på det här och fick allt mindre att göra med skolans allmänna linje och övriga kurser i Rosengård. Där har skolan de senaste åren vuxit som en ballong, jag har tappat överblicken. Det anställdes så småningom också en och annan katolik med trådar in i församlingslivet, och diskussionen om vad det vill säga att vara just en katolsk skola är levande och kan givetvis inte ta slut. Rektor Stefan Bietkowski såg det katolska uppdraget som främst att engagera sig för människor i nöd (både här och i utlandet). Rektor Monika Andersson, som efterträdde honom, betonade kyrkans sociallära som skolans värdegrund. Alla vi på skolan som känner för frågan ger var sitt svar. Själv hoppas jag att kunna utveckla framtida kortkurser med inriktning på katolsk filosofi. Det måste ju betyda något när kyrkan lär ut att varje människa med sitt förnuft kan inse att Gud finns. Ett sådant påstående måste kunna redovisas, analyseras och argumenteras kring. Det tror jag kan bli spännande.

Människor förgår, frågor består. Det finns inga gränser för vad man kan diskutera och ingen resa är viktigare än kunskapsresan. Jag bläddrar i upp till 30 år gamla anteckningar och minns allt, absolut allt jag har undervisat om. Ämnena känns lika viktiga idag, nu måste jag dock ha tjocka glasögon på näsan för att läsa vad jag skrev. För tre decennier sedan skrev jag till rektor Margareta Sjödin om dagarna då det dansades samba och små grodorna vid skolans julfest. Jag dansar än men det kan komma en dag då det blir med rullator. Nåväl - så länge du och jag kan se, höra och tala kan vi vara med och dansa den dialogdans i vilken det byggs kunskap, i vilken människor bildas.

FRÅN MARIA I ROSENGÅRD TILL ROSENGÅRDS CENTRUM



1997 – året då frihetens stjärna lyfte tack vare nya pengar från Folkbildningsrådet! Mitt i sommaren, när alla hade sommarlov, blev tre små folkhögskolor i Malmöområdet självständiga, den 1 juli 1997 – däribland Sankta Maria. Vi bestämde oss för att fira när höstterminen hade börjat och personal och kursdeltagare var på plats, och då bjöds det in till mäsas och festmåltid. Biskop Hubertus Brandenburg invigningstalade om Sankta Birgittas dotter som nu blivit en syster. Husmor och elever dukade upp och serverade mat och dryck, folkhögskolorna i grannskapet

kom med presenter och RIO (Rörelse-folkhögskolornas intresseorganisation) gav oss ett gingko-träd som fortfarande står i trädgården utanför kyrkan. Anders Jarfjord blev den förste rektorn, och Åke Göransson den förste ordföranden. Nu stod skolan verkligen på egna ben!

Men på en skola är den ena dagen den andra lik, självständig eller inte. Nya kursdeltagare anmäler sig, och de gamla slutar. Schemat löper på som vanligt oavsett skolan är filial eller sin egen. Vad är det då som skiljer den ena skolan från den andra? Vad bidrar till

det vi kallar "skolans själ"? Jag har valt att fokusera på bistånd och internationella kontakter, måltidsgemenskap och det man i brist på bättre kan kalla "det katolska". Annat som ger skolan karaktär är idrott och friluftsdagar och tillvalsämnen. En ständig huvudvärk är deltagarnas språkliga utveckling och integration i samhället.

BISTÅND OCH INTERNATIONELLA KONTAKTER.

Skolan hade tidigt fått kontakt med Jesuitordens flyktingtjänst i Nairobi, Kenya, vars hantverksbutik Mikono hjälper flyktingar från närliggande länder att få en inkomst. Vi bildade en biståndsförening med namnet Mikono (som betyder händer på swahili), och började med insamlingsverksamhet. Elevernas kiosk som sålde kakor och godis gav sitt överskott till Mikono. I förlängningen kom detta att leda till en studieresa för kollegiet till Kenya och Tanzania, organiserad av Gunilla Simonson, som under några år varit bosatt i Nairobi. I sann folkhögskoleanda besökte vi – förutom nationalparkerna Serengeti och Ngorongoro - också två folkhögskolor i Tanzania, Tarime och Sengerema (där eleverna trots övriga brister i utrustningen hade fler datorer än vad vi kunde skryta med i Rosengård) och en flickskola utanför Bukoba styrd av den energiska och målmedvetna Sr Esther Buwerba. Naturligtvis resulterade detta i ett par temadagar om Afrika och bistånd med synnerligen



SKOLLUNCHEN

praktiska inslag: för att sälja äppelpaj fick eleverna börja med att själva plocka äpplena. Sr Esther kom också på returbesök till oss året därpå, berättade om sin skola och sammanträffade med Caritas för att få till stånd ett mera kontinuerligt bistånd.

Föreningen Mikono finns inte längre, men olika bistandsgrupper har tagit över, till exempel under flyktingmottagandet 2015 då eleverna samarbetade med kulturföreningen Kontrapunkt vid deras tillfälliga flyktingboende, och naturligtvis vid de återkommande loppisarna och insamlarna till Haiti.

Fortsätter på nästa sida

■ Vad bidrar till det vi kallar "skolans själ"? Jag har valt att fokusera på bistånd och internationella kontakter, måltidsgemenskap och det man i brist på bättre kan kalla "det katolska".

Utan mat i magen blir det inte mycket lärande! Redan från skolans blygsamma start fanns skollunchen med på schemat, och blev också obligatorisk. Maten lagades av eleverna – i början under överinseende av studierektor Björn, men efter ett par år anställdes en husmor på deltid.

Det innebar dock inte att eleverna slapp matlagningen, utan de schemalades två och två för att i samråd med husmor planera och laga dagens lunch. Varje terminsstart blev det samma ifrågasättande, ibland av manliga studerande som sade sig vara helt ovana vid matlagning. Det hindrade dem inte från att åstadkomma en fullt ätbar lunch, och det blev många internationella kulinariska upplevelser!

Hur man lyckades att varje dag åstadkomma mat till – så småningom – upp till 50–60 personer i ett vanligt församlingskök är en gåta, och en del är förhoppningsvis preskriberat.

FRÅN

kyrkan till köpcentret

Till slut blev det ändå köket som delvis föränledde flytten från församlingens lokaler. Husmor Eivor Jonsson hade länge påtalat bristerna i kökets utrustning, och fick åtminstone till stånd en effektiv diskmaskin. Det hjälpte dock inte när skyddsombudet kom på besök. Diskussionerna med församlingsledningen blev intensiva; man var inte alls intresserad av att bygga om köket "för restaurangverksamhet". Relationerna var redan ansträngda, och 2003 blev skolans hyreskontrakt uppsagt. Samtidigt var skolans ekonomi svag, och neddragning av tjänster hotade.

Nu följde en orons tid, med olika mer eller mindre panikartade förslag till lösningar, t ex baracker bakom kyrkan, eller att köpa en förskola i Oxie. Vi ville dock helst stanna kvar i Rosengård, där vi såg de största behoven av utbildning. I början av 2004 reste en delegation med rektor, ordförande och en lärarrepresentant till Göteborg för att träffa den katolske biskopen Kenney och biskopsdelegaten Tommy Thulin för att vädja om stöd och - helst också - ekonomiskt bistånd från stiftet. Det visade sig, som rapporten från mötet skriver, att "vi är mer uppskattade än vi har trott. Den interreligiösa debatten som vi har på skolan upplevs som viktig och vi har fullt stöd för att ha muslimska elever på skolan. Kommunikationen med muslimerna är av avgörande betydelse för framtiden." Några pengar kunde de däremot inte bistå med. I grevens tid - skolan hade då också drabbats av en översvämning i su-

terränglokalerna i kyrkan - fick vi så ett erbjudande från Didaktus, en gymnasieskola med lokaler inne i Rosengårds köpcentrum. Deras elevantal hade minskat och de ville hyra ut fyra klassrum och kontorsrum. På påsklovet 2004 flyttade personalen - egenhändigt - alla möbler och allt material: de två meter höga köksskåpen på hjul, bibliotekshyllor, skrivbord, böcker, datorer, allt, stort som smått.

I ett slag försvann allt som hade gett oss en "katolsk miljö". Vi fick stora fina klassrum på andra våningens svalgång i lokalerna som löpte från gallerian ut till baksidan mot polisens garage. Från första våningens golv upp till de många takfönstren är det väl 12-15 meter. Vi fick nära kontakt med gymnasiets elever och lärare. Vi fick den lokala polisstationen vägg i vägg. Men inget kök, inget matrum, inget kapell. Hur skulle vi hitta eller bygga upp vår skolas själ i denna glas- och betongvärld?

Den dagliga samlingen fick bli den sammanhållande länken, först i det största av de fyra klassrum vi hyrde, och så småningom i samlingssalen i de nya lokalerna. Dit kom så småningom en vacker Mariabild, inköpt vid lärarnas studieresa till Assisi 2005, och en liten IKEA-hylla att sätta ljus och blommor på.

Samlingen har behållit sin ordning som den var från skolans begynnelse: först något tankeväckande, eller musik, eller något ur den kristna traditionen, därefter en bön, och till sist gemensam information. I början oftast av personalen, men alltefter som har kursdeltagarna tagit över ansvaret. Tidvis har det spretat (det är ju så lätt att hitta något att visa från Youtube), men alltid hittat tillbaka till kärnan: bönen som upplevs som skolans "egen":

Ett annat sätt att tydliggöra skolans katolska hemvist är alla högtider. Julpyssel och julfest såklart, ett entusiastiskt Luciatåg, och en vacker julkrubba i korridoren. Påskpynt och påskfest. Kanelbullar den 4 oktober, visst, men också Franciskus.

Men efter flytten var det inte bara "det katolska" som måste hitta nya former. Den gemensamma lunchens betydelse går knappast att överskatta, och en av de stora utmaningarna i de nya lokalerna var bristen på kök och adekvat ventilationssystem för matlagning. Gymnasieeleverna fick maten levererad, med det kostade en del och var inget som vi vare sig hade råd med eller ville ha. Lösningen, om man ska kalla det så, blev mikrovågsugnar, och elever och lärare tog med sig matlådor eller köpte i någon av centrets butiker och snabbmatställen. Konstigt nog vande vi oss snabbt! Inom kort såg man grupper av elever som satt och åt medhavd mat tillsammans, små matlag och knytkalas. Gymnasielärarna beredde villigt plats i sitt matrum till oss enstaka folkhögskolekolleger ibland, och nu låg ju Falafel No 1 plötsligt mycket närmare. Sedan finns ju alla tillfällen att fira och ställa till med fest! Det går att duka långbord i korridoren eller aulan, det går att boka catering (ofta från Yalla Trappan där ett par f d kursdeltagare arbetar sedan flera år) och det går att ha knytkalas! Så många rätter från så många länder, generöst och rikligt tillagade av eleverna! Höstfest! Julfest! Vårfest! Avslutningsfest! Temafest! - Inte som förr när vi dukade upp i församlingssalen och samlades på kvällen för att spexa och dansa med någon elev som DJ. Nu har vi många fler deltagare med ansvar för barn och familj som har svårt att delta i kvällsaktiviteter. Fest på dagtid är nu modellen - och kanske praktiskt för pendlare lärare!

EN HELHETSSYN PÅ MÄNNISKAN TILLVAL OCH IDROTT



Sankta Maria är en få folkhögskolor där Allmän kurs tar upp det mesta av utrymmet: d v s det som motsvarar gymnasiets kärnämnen (numera gymnasiegemensamma ämnen). Men folkhögskolans uppdrag är bredare än att komplettera gymnasiebetygen. Under alla år har eleverna också haft möjlighet att välja fria tillval: idrott av något slag, målning, barnkunskap, bibelstudier, foto, handarbete - allt efter vad lärare och annan personal haft för kompetenser och talanger. Här får man släppa allt vad studieprestationer heter och i stället utveckla sina andra gåvor. Bibelgrupp eller samtalsgrupp om tron har sin självklara plats. Fotboll - vi måste ju träna inför matcherna mot de andra folkhögskolorna. Målningskursen visade upp sina konstverk med vernissage vid terminsavslutningen. En frikostig mec-

enat var styrelseordförande Henrik von Görtz som ibland köpte en eller två av målningarna, till elevernas hjälpnad och glädje. En verklig utmaning under skolans första tid blev att ha drott och fysisk aktivitet i lokaler utan gymnastiksal. Bordtennisbordet i foajén uppskattades livligt, men de första årens ganska kostsamma - men uppskattade - simundervisning för kvinnor fick ersättas av annat. Idrottsdagar och så småningom hela hälsoveckor med olika aktiviteter drog ut lärare och elever från klassrumsmiljön. På våren och hösten blev det brännbollsturnering och fotbollscup andra skolor, Hyllie Park och Malmö. På vintern bokades isbanan, bassängen och badminton- och bowlingbanor på Kockums Fritid, och lärarna (som fegade på läktarplats) fick heja på

■ "Utom rektor Stefan som visade oanade talanger som åkare och elegant skinnade runt rinken med halsduken flygande efter sig."

vingliga skridskoåkare provade isen för första gången. Utom rektor Stefan som visade oanade talanger som åkare och elegant skinnade runt rinken med halsduken flygande efter sig. I maj drog vi ut till olika grönområden, t ex Bulltofta rekreationsområde, eller Bokskogen för att vandra i strövområdet - åtminstone den korta sk barnvagnsrundan! I sanningens namn var det väl alltid några som inte kom längre än till grillplatsen eller caféet. Medan andra drog ut på fiskafänge på Öresund med någon av Malmös fiskecharterbåtar. "Cykelen är nyckelen till friheten" sjunger Danne Stråhed. Varje år har några kvinnliga elever fått hjälp att hitta den mystiska balans som cyklandet innebär. Ett par cyklar - och hjälmar - inköptes och plockades fram varje hälsovecka.

SPRÅK

OCH INTEGRATION

Rektor Stefan Bietkowski har i ett par verksamhetsberättelser tagit upp ett ständigt problem för skolans verksamhet: En majoritet av skolans elever kommer från närområdet, huvuddelen är kvinnor med barn i alla åldrar. Det innebär att skolan speglar alla de sociala, språkliga och integrationsrelaterade problemen som finns i stadsdelen.



För många är möjligheten att använda svenska språket begränsad till skoldagen, och övriga kontakter med svensktalande få. Har man bott länge i Sverige kan det vara svårt att bli av med s k fossiliserad svenska, ett begränsat språk där man inte själv längre är medvetet om bristerna. På skolan är det dessutom lätt att hitta några att tala sitt modersmål med. Under alla år har detta varit en ständig huvudvärk för kollegiet: hur får man kursdeltagarna att konsekvent tala svenska under skoldagen? Man anar desperationen bakom en anteckning från ett lärarmöte i december 2008: "Svenskan ska vara det enda använd-

ningsspråket i skolan framöver. Den 18 eller 19 dec beslutar vi om vilka åtgärder som ska vidtas för att detta ska bli verklighet" Oavsett vilka åtgärder som vidtogs så konstateras i juni följande år att "Elever upplever brist på respekt när majoriteten använder sitt modersmål (t ex arabiska) som samtalsspråk i klassen." En av konsekvenserna är att många inte klarar språkkraven för gymnasiesvenskan (eller för den delen engelskan). Därför startades en yrkesförberedande kurs, där deltagarna kan gå vidare till en yrkesutbildning, innan man använt alla terminernas studiemedel.

FORTSÄTTNING FÖLJER

I en tid när folkbildningen känns hotad och budgeten krymper är det bra med en kärnverksamhet som inte kräver stora investeringar och resurser. Det viktigaste som Sankta Maria folkhögskola kan erbjuda är sig likt under 30 år: engagerade lärare och övrig personal, och grundläggande värderingar som håller för påfrestningar av skilda slag. Det är inte dåligt.

HOLMGATAN

– ATT KOMMA VIDARE MED KULTUR

I början av 2000-talet jobbade vi som personliga ombud i en kuratorsliknande insats för personer med psykiatriska problem inom den ideella sektorn i Malmö och Lund.

Som personligt ombud i det sammanhanget supportade man cirka femton personer, kallade klienter, samtidigt. Bland dessa personer hade vi ett par-tre som spontant frågade oss, om vi inte kunde starta en slags studieverksamhet för dem. Det dessa klienter efterfrågade var en plats där man kunde studera framför allt humanistiska ämnen, höra föredrag, kunna diskutera filosofiska, historia frågor och fördjupa sig i vacker poesi och skönlitteratur liksom i konst- och musikhistoria.

En tanke var att man skulle kunna träffa andra med liknande intressen, och även liknande erfarenheter i livet. Några av dem om förde fram idén hade själva studerat på universitet dessförinnan utan att riktigt kunna hitta en plats där eller nå en fördjupad kontakt med studiekamrater.

Genom diakon Björn Håkonsson kom vi i kontakt med Stefan Bietkowski som då var rektor på folkhögskolan. Stefan erbjöd oss att starta en kortkurs en kväll i veckan under höst- och vårtermin.

Höstterminen 2005 drog vi igång den första kortkursen som hette "Upp till ytan". Ett passande namn, för det var ju dit alla ville med hjälp av inspire-



■ Vi fick nu nya och mer centralt belägna lokaler på Holmgatan, mitt emellan Davidshallstorg och Triangeln i centrala Malmö.

rande ämnen, viktiga frågeställningar och gemenskapen under lektionerna!

Under 2007 utvidgades kortkursen till en halvtidskurs med tre träffar per vecka. Samtidigt inledde folkhögskolan ett samarbete med ett socialt kooperativ i Malmö, Comintegra, som i sina nätverk hade kontakt med personer i olika former av utanförskap – dock oftast av psykiatriskt slag – som hade intresse att bli elever och deltagare. Fler lärare involverades.

Kännedomen om våra kurser spred sig nu inom öppenvård psykiatri, kommunen, försäkringskassan och arbetsförmedlingen i Malmö. År 2011 fick vi statliga medel från Socialstyrelsen för att utvidga aktiviteterna till en heltidsverksamhet. Tidigare ordförande Henrik von Görtz stod bakom ansökan. I en överenskommelse med Studieförbundet Bilda tog studieförbundet arbetsgivaransvaret 2011–2016 för verksamheten
Fortsätter på nästa sida



HOLMGATAN

att komma vidare med kultur

och gav den namnet Sofia Kulturmötesplats, men även under denna tid fanns enstaka kurser i Sankta Maria folkhögskolas regi inom mötesplatsen. Vi fick nu nya och mer centralt belägna lokaler på Holmgatan, mitt emellan Davidshallstorg och Triangeln i centrala Malmö.

2012–2014 drev vi inom ramen för kurserna ett projekt med medel från Allmänna Arvsfonden. Det hette ”Skåne i backspegeln” och genomfördes i samverkan med Skånes Hembygdsförbund. Målet var att fördjupa sig i skånsk historia och hembygd med hjälp av litteraturstudium men också med en mängd besök och aktiviteter på olika hembygdsföreningar i regionen. Det hela mynnade ut i en egen bok med samma namn som projektet, ”Skåne i backspegeln”, som trycktes och gavs ut av Studieförbundet Bilda.

Praktiska ämnen kom in i större utsträckning med måleri, textilkonst, keramik och körsång, under ledning av specialintresserade oftast timanställda lärare. I samverkan med Burlövs kommun startade vi en ört- och kryddodling vid Kronetorps mölla som vi driver sedan dess mellan april och oktober.

Vi är ute mycket ute i naturen, i skog och mark, med deltagare. Det känns nyttigt och berikande. Vill man ha evidens kan man luta sig mot medicinska studier som påvisat att vistelse i naturen förbättrar både fysisk och psykisk hälsa

Delvis därför har vi också anordnat sommarkurser med resandet som en del av pedagogiken.

Även utlandsresor med deltagare har genomförts, exempelvis till Rom och Assisi i Italien, till Knock och Dublin på Irland eller Rüdesheim-Bingen och Fulda i Tyskland.

2016 återtog Sankta Maria folkhögskola verksamheten genom Monika Andersson som nu blivit rektor. Hon utvidgade antalet deltagarplatser och breddade ämnesurvalet.

Kurserna har från början handlat om bildning på det humanistiska området och de har riktat sig till studerande med psykiatrisk problematik.

Är det viktigt med humaniora? Har bildning betydelse? Kan man säga att kultur räknas?

Precis som för en åker är det viktigt att människan kultiveras. Utan odling, ingen gröda. Genom bildning läggs grunden för det mänskliga inom oss, för humaniteten, menar dominikanprästen och professorn Anders Piltz och fortsätter: Egenskaper som mod, värdighet, hänsyn, medkänsla utvecklas. ”Odlingen av dessa goda egenskaper sker genom ett personligt engagemang, som kan kallas ansträngning, eller på latin studium.”

Det är också viktigt för personer med psykiatrisk problematik att få tillgång till fortsatta bildningsmöjligheter i en studieverksamhet. Att studera är också en glädje, det är utvecklande och inspirerande. För personer som inte har något arbete att gå till, kan den gemenskap som verksamheten också leder till, ha avgörande betydelse.

FOLKHÖGSKOLAN OCH ROMERNA



I januari 1999 började en grupp på sju romer som deltagare vid Sankta Maria folkhögskola, fem män och två kvinnor. (Skolan var då inhyrd i församlingens lokaler i kyrkan.) Bakgrunden var att prästerna i församlingen hade noterat att de katolska romerna kom till kyrkan bara i samband med dop och begravning och inte brukade sätta sina barn i katekesundervisning. Tanken föddes att ha en katekes för romska barn med romani chib-talande undervisare. Men då behövde romer lokalt utbildas för det. De äldre romska männen, som dåvarande kyrkoherden hade kontakt med, utsåg en kontaktperson, en kvinna i medelåldern, att i samtal med kyrkoherden få igång en katekes för romska barn. En romani-talande präst från Tjeckien bjöds in och det hölls ett par predikningar på romani chib i Malmö.

Därefter diskuterade kyrkoherden med skolledningen hur man fortsatt skulle kunna ge romerna den plats i kyrkan som de tidigare inte fått en chans till, en brist som församlingen tog på sig. Man kom fram till att romerna överlag behövde mer profan utbildning och sålunda fick kontaktpersonen informationen att romer-

na var välkomna som deltagare till folkhögskolan. Det var romerna själva som utsåg de första deltagarna, vilket hade en betydelse.

I en intervju jag gjorde med fem romska deltagare i samband med en uppsats i forskarutbildning år 2000, uppgav de på frågan hur de kommit till Sankta Maria folkhögskola att de hört det av kontaktpersonen. När en väl bestämt sig för att börja var det lätt för övriga att också ta steget.

I uppsatsen skrev jag också att det fanns andra deltagare med romskt ursprung, som ansökt på vanligt sätt. Vissa av dem talade inte om att de var romer. När nu andra romer kommit – via kyrkan – visade fler intresse för romsk kultur och romani-språk. Tillvalsämnet romsk kultur bidrog också till att flera vågade (min tolkning) visa öppet att de var romer, ibland direkt, ibland efterhand. När de 14 romska deltagarna i min svenska som andraspråksklass fick uppgiften att skriva under rubriken ”Vad betyder mitt modersmål för mig och min familj?” framgår det klart att alla var medvetna om språkets betydelse för traditionens fortlevnad och att alla oavsett



ålder ansåg traditionen viktig. I min intervju betonar de romska deltagarna att Sankta Maria folkhögskola är bra för eftersom man blandar personer från olika kulturer och inte särskiljer romer. –”Det blir mer allvar då, och inte så privat, för många av oss känner ju varandra.”

Under de här åren kunde skolan (i skepnad av Björn Håkonsson) även bistå en del romer med översättning till och från tyska, eftersom de vars anhöriga suttit i koncentrationslägren nu fick möjlighet att begära skadestånd från Tyskland.

I sammanhanget ska också nämnas att skolan har haft deltagare som är resandefolk, majoriteten kvinnor. Skolans läge sedan 2004 mitt i Rosengårds köpcentrum, in, nära området Hergården, har spelat och spelar roll för rekryteringen av såväl romer som andra personer till skolan. Romska deltagare genom åren har bott också i andra områden, såväl i centrala delar av staden som i ytterområdena, och också i annan kommun. Irisskolan för romer i Annelundsområdet nära Rosengård spelar också roll för rekryteringen. På Irisskolan studerar eleverna på grundskolenivå.

¹ Åsa Ottosson och Mats Ottosson, ”Lugn av naturen”, Votum förlag, 2019

² Anders Piltz, ”Human, humaniora, humanism – att utbildas till människa”. Tidskriften Signum 2013:5

ÄR SILLEN HALAL? KULTURMÖTEN PÅ SANKTA MARIA FOLKHÖGSKOLA

Genom åren har deltagare från många olika länder passerat vår skola. Det har blivit lite av ett signum för skolan att ta emot deltagare från både Sverige och andra länder, fjärran såväl som mer närliggande. Många av dem är flyktingar men också andra som kommit till Sverige av andra skäl.

I en uppsats redovisade jag (MN) att det vårterminen 2000 fanns 62 deltagare från följande länder: Algeriet, Chile, Colombia, Indonesien, Iran, f d Jugoslavien, Polen, Slovakien, Somalia, Sri Lanka, Sverige, Tjeckien, Uganda, Ukraina, Ungern.

Efter 2004, då skolan flyttat till Rosengårds centrum, kom många deltagare från Afghanistan, Irak, Libanon, Kurdistan och Syrien bland annat på grund av krig i Mellanöstern; även från Tunisien och Marocko och från europeiska länder som Kosovo, Albanien, Serbien och Makedonien har vi fått deltagare. Romer har fortsatt att komma hela tiden.

Mångfaldens betydelse vittnar i princip alla deltagare om, till exempel i terminsutvärderingarna. Många vänskapsband har också knutits, vilket särskilt en elev från Kurdistan betonade. Hon blev god vän med flera kvinnor från Irak, och den gruppen har hållit kontakten efteråt.

Det har blivit många intressanta kulturmöten – och kulturkrockar! Inte

bara i undervisningen, i pauserna och vid morgonsamlingen, utan också när det gäller mat och fest. Och då pratar vi inte om alkohol (som inte förekommer) utan om de menynproblem som kan uppkomma: "Är sillen halal?" frågar någon i ett kollegieprotokoll.

Många kursdeltagare har goda minnen av den gemensamma matlagningen och att äta tillsammans (när skolan var i kyrkans lokaler) En hel del fördomar raserades under denna aktivitet, bland annat om mäns och kvinnors roller. Vid de fester skolan hade – särskilt de åren vi var i kyrkans lokaler – tog sig mångfalden olika uttryck "Så roligt vi hade det på skolans fester, vi fick prova olika kulturers mat och vi spelade musik och dansade, elever och personal tillsammans. Mina barn som var med ett par gånger pratar fortfarande om det!" Slängpolskan med vår framlidna naturkunskapslärare Liisa är oförglömlig! Liksom Liisa själv som person.

Men musiken har även varit en stötesten, också av kulturella skäl. Enstaka elever har önskat att vi under samlingarna undviker dans- och sånginslag på vissa dagar som för dem kan ha sorgekaraktär, eller att aldrig ha sådana inslag.

Andra kulturkrockar har uppstått på festerna. Många deltagare är vana vid en kultur där kvinnor och män inte dansar med varandra. När vi haft fest har det ofta hänt att kvinnorna stängt

dörren till ett klassrum och dragit ner persiennerna mot korridorfönstren för att kunna dansa och ha roligt. Detta har vållat viss diskussion inom lärarkollegiet.

Ett ytterligare exempel på problem som uppstått i mötet med en kultur där män och kvinnor rör sig i olika sfärer kan nämnas här. Vi hade ett tillvalsämne som hette "Avslappning". Det var i praktiken yoga och leddes av en kvinnlig lärare med kompetens som yogainstruktör. Det ämnet blev exklusivt för kvinnor. Då protesterade en man från Iran som ansåg att det var diskriminering att han inte fick delta.

En så normal aktivitet som att visa film har blivit problematiskt för en del elever som inte vill se kyssar eller nakenhet. Skulle vi då undvika alla filmer med sådant innehåll? Helt omöjligt. Men redan tidigt i skolans historia valde vi att låta eleverna själva ta ansvar för sin reaktion. Vår oskrivna princip blev att inte undvika sådant som kunde vara stötande, med hänvisning till att deltagarna är vuxna personer som måste navigera i det svenska samhället. Är musik eller bild obehagligt för någon, får vederbörande blunda eller lämna rummet.

Men det är som exemplen ovan visar svårt att vara konsekvent. Vi lär oss hela tiden, och som skola har vi genom åren generellt utvecklat en stor kompetens hantera både besvärliga och glada kulturmöten. Och sillen? – den är halal!



HUR GICK DET SEDAN? SAMTAL MED TRE TIDIGARE DELTAGARE

Ibland har vi undrat hur deltagarna tagit sig vidare i livet efter tiden på S:ta Maria. Kunde vi kanske göra en undersökning? Ta in någon från universitetet? Men ingen på skolan orkade riktigt ta tag i detta. En liten glimt av hur det kunde bli får vi kanske ändå av de tre tidigare deltagare som jag har samtalat med inför jubileet.

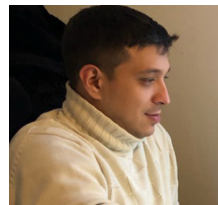
Personerna är Nadia Sanchez från Chile, som kom hit som 21-åring några år före 2000, Widad Mohammad från Kurdistan, som kom till Sverige som 23-åring i början av 2000-talet samt Milan Verson, rom från Sverige, uppvuxen i Malmö.



Widad Mohammad



Nadia Sanchez



Milan Verson

VAD SANKTA MARIA FOLKHÖGSKOLA BETYTT FÖR DELTAGARNA?

Annars hade jag inte varit där jag är nu, säger de alla. Det är Sankta Marias förtjänst att jag är där jag är idag. Man får en annan relation till lärarna och det kanske allra viktigaste: att lärarna och personal ser dig och kan bekräfta dig när de följer upp en. "Lärarna sa tvärtom mot tidigare upplevelser: "Du kan", och jag kunde utvecklas". Flera enskilda lärares betydelse betonas. Alla säger att det betydde mycket att de sedan kunde söka vidare till högre studier.

Det är en speciell atmosfär och en nära intim miljö som gör att du lär känna "alla". "Jag kan fortfarande

längta efter den tiden för vi hade så roligt! Vi skrattade ofta vid vårt bord när vi åt." Det var fin energi. Det var som när man bygger ett hus. Så fina minnen.

Deltagarna framhåller också att det var givande med folk från skilda delar av världen. Vi kunde samsas alla olika elever från så många ställen. Det var en riktig folkhögskola blandad med svenskar. Vi kunde utvecklas och samsas. Det var bra med romerna och andra kulturmöten. "Det var den bästa tiden för mig då."

Nadia beskriver också studieresor hon fick vara med på som betydde mycket, till Auschwitz och Paris: "det öppnade mina ögon". Jag kunde utvecklas och lära samtidigt.

Beträffande studierna på Sankta Maria säger Widad att hon tyckte om att studera där, för hon fick en bild av att man kan vara vuxen och studera. Utöver att hon fick allmänbildning, kunskaper och utvecklades socialt, så blev det en styrka – "det blev en glöd för min vidare skolgång, jag mådde så bra, saknar det än idag, för det var starten på hela min studieresa. Särskilt en lärare väckte intresset i min studiegrupp och gjorde så att vi hittade glöden." Hon hade gärna själv undervisat på folkhögskolan.

Vad Milan speciellt fäste sig vid på Sankta Maria folkhögskola var morgonsamlingarna, som till en början kändes lite konstiga. Han kände sig lite obekvämt, men kom sedan verkligen att uppskatta dem. Det var vikti-

ga saker som togs upp. Fick själv möjlighet att framträda, lärorikt. Att lära känna så många från andra kulturer var berikande. "Tiden på skolan har format mig. Utan Sankta Maria vet jag inte. Tiden där skapade en ny romsk kille. Det är bara tack vare Sankta Marias lärare som jag kom dit jag kom."

Slutligen tillägger han: Lärarna får i regel inte den uppskattning de förtjänar.

Fina ord, som får avsluta denna redogörelse. För mig har det varit en stor upplevelse att få träffa och följa upp deltagarna så här. Det skulle säkert vara fruktbart att göra en större undersökning av folkhögskolan och hur det gått för tidigare deltagare.

WIDAD MOHAMMAD

Hade ingen utbildning motsvarande svensk grundskola eller gymnasium när hon kom till Sverige. Hon föddes först barn. Hörde talas om folkhögskolan i Rosengård, som låg nära hemmet, vilket gjorde att hon sökte dit. Gick först grundskola ett år och sedan gymnasiekursen i två år. Hennes dröm var att bli sjuksköterska. Hon säger att hon blev så ledsen när hon upptäckte att Sankta Maria folkhögskola inte kunde ge den nödvändiga kursen Naturkunskap 2, men att rektorn då hjälpte henne att söka till högskolan i Malmö och sade att hon säkert skulle passa bra som lärare. Hon brann för studier och blev antagen till ett brett program på 3,5 år: Svenska i ett mångkulturellt samhälle.

Många tyckte kursen var mycket svår och hoppade av, men att hon som också tyckte det var svårt - "första året var en chock"- lyckades med stora krafter och idogt arbete klara det. Under första året reducerades antalet studerande från 56 till 30 och totalt lyckades 20 bli godkända.

Efter att ha fött ytterligare ett barn och kompletterat vissa kurser lyckades hon få kompetens som lärare för åk 0 - 6 i Svenska och Svenska 2. Hon jobbade först på en grundskola och är nu sedan tio år på en förskola. Hennes plan är att ta en mastersexamen och har blivit antagen till specialpedagogutbildning på distans.

NADIA SANCHEZ

Dröm hade alltid varit att kunna läsa på universitet. Studievägledare hade upplyst att hon måste läsa om alla ämnen här för att först få grundskole- och sedan gymnasiekompetens, vilket hon blev helt nedslagen av. "Dina papper gäller inte här." Gick då först SFI och sedan några år på KomVux, samtidigt som hon jobbade, men saknade ändå till slut tillräckligt med poäng i svenska och engelska för att komma in på universitet. Orkade då inte fortsätta studierna utan började på ett annat projekt.

En god vän som själv börjat på Sankta Maria tipsade om folkhögskolan. Hon behövde i princip bara gå ett år, men gick två. Hennes dröm uppfyllades och hon, som alltid varit intresserad av

mänskliga rättigheter, kom in på juridikstudier vid Lunds universitet. Hon orkade i en termin. Hon var den enda utländska eleven i sin grupp, utöver ett par med utländsk bakgrund som vuxit upp i Sverige, och hon kände att andra inte ville interagera med henne.

Hon och familjen, nu med två barn, försökte åka tillbaka till hemlandet och där fortsätta juridikstudierna, men barnen vantrivdes och familjen kom tillbaka till Sverige. Här sökte hon så med hjälp av en kompis in på sjuksköterskeutbildningen. Nu har hon precis kommit in på specialistprogram 60 poäng. Hon inser och får bekräftat att hon har en viktig uppgift i sitt sjuksköterskejobb.

MILAN VERSON

Är född och uppvuxen i Sverige och gick både i grundskola och gymnasium i Malmö. I ett viktigt ämne blev betyget inte så bra. Han arbetade i flera år, men kände att han ville studera vidare på akademisk nivå. Prata med kompisar och fick höra talas om folkhögskolan, sökte och kom in. Redan vid teststillfället för nivågruppering i vissa ämnen blev han uppmuntrad av lärarna att studera. Han lade manken till och det gick bra. En lärare uppmuntrade honom att arbeta med romska frågor.

Han sökte till Internationella relationer vid Malmö Universitet. Den arbetsplats han nu är på, Romska informations- och kunskapscenter, RIKC, hade han först praktik på i ett år. Efter en yrkeshögskoleutbildning i Stockholm - på distans under pandemin - fick han sedan sitt nuvarande jobb, och arbetar alltså dagligen med romska frågor.

INTERNATIONELLA KONTAKTER MED FOLKBILDNING I POLEN OCH UKRAINA

S:ta Maria folkhögskola har haft ett mångårigt samarbete med folkhögskolor och organisationer i Polen och Ukraina. När jag började på S:ta Maria, hade jag redan inlett ett samarbete med den polska folkhögskolan Kaszubski Uniwersytet Ludowy, KUL, som ligger i Kaszubiien, nära Gdansk. Skolans inriktning är att bevara och utveckla det regionala konsthantverket i form av kurser och plein-air-möten med lokala och tillresta konstnärer. Vi bjöd in representanter från skolan vid ett flertal tillfällen till S:ta Maria och gjorde flera besök hos dem. Kontakterna ligger nu på is, men går att återuppta om det finns intresse.

På eget initiativ hade jag innan jag började på skolan, besökt Lviv i östra Ukraina och inlett ett samarbete med flera NGO:s (ickestatliga organisationer), som bl a arbetade med att hjälpa missbrukare. Vi fick besök av en av dessa organisationer, och skolans kuratorer, Lennart Nylander och Katalin Nagy organiserade flera studiebesök åt dem inom missbruksvården i Malmö.

I samband med besök i Lviv, fick vi kontakt med en organisation, WURC (Western Ukrainian Resource Center). De arbetade med projekt med syfte att hjälpa och utveckla den fattiga landsbygden runt Lviv.

Projekten handlade bl. a om att stötta människor, som ville starta egen verksamhet inom till exempel produktion, turism, ekologisk odling eller konsthantverk. Tillsammans med den polska folkhögskolan, sökte och fick vi medel till flera intressanta projekt. Det gav flera av oss på skolan möjlighet att besöka Ukraina och delta i projekten. Vårt samarbete

WURC ledde även till att jag, en lärare och några elever, kunde resa till Lviv och besöka flera frivilligorganisationer. Vi fick se ett barnhem skött av den katolska hjälporganisationen Caritas, ett center för före detta missbrukare/hemlösa som också drev en secondhandbutik (Emmaus), och en organisation som hjälpte misshandlade kvinnor. Den organisationen fick vi senare möjlighet att ha som gäster hos oss i Malmö.

"Jag fick uppleva krigets fasor genom att staden träffades av två raketer, och vatten och elektricitet slogs ut i tolv timmar."

Jag har sedan jag slutade på S:ta Maria, fortsatt att ha kontakt med Levko Dovgan och hans organisation WURC. I december 2021, drygt två månader före Rysslands invasion, besökte jag honom, tillsammans med min dotterdotter. När kriget började lyckades han få ut sin fru och sina döttrar ur landet och stannade själv kvar i Lviv. Under våren 2022 var jag i kontakt med S:ta Maria och vi diskuterade olika vägar för stöd och samarbete med Ukraina. Det resulterade i att jag i slutet av november reste till Lviv. Jag fick uppleva krigets fasor genom att staden träffades av två raketer, och vatten och elektricitet slogs ut i tolv timmar. Levko och jag diskuterade hur Sverige skulle kunna hjälpa Ukraina den dag dagen kriget tar slut. Vi enades om vikten av att svensk folkbildning gör vad den kan för att stödja Ukraina i framtiden. Behoven kommer att vara enorma.

TILL NOTRE DAME D'ALTAGRACE FRÅN SANKTA MARIA



Den tolfte januari 2010 drabbades Haiti av en fruktansvärd jordbävning med drygt tvåhundra tusen döda och minst trehundra tusen skadade. Ett fruktansvärt slag för det lilla landet, som redan före katastrofen räknades som västra hemisfärens fattigaste.

Några veckor efter katastrofen hade vi styrelsemöte. Jag föreslog då att vi skulle åta oss att försöka hitta en skola som förstörts och hitta medel för att bygga upp den. I början såg styrelsen väldigt förvånad ut, men efter lite diskussion enades man om att det kunde vara ett möjligt projekt och gav mig i uppdrag att försöka hitta en katolsk församling, vars skola förstörts. Helt utan några riktiga kontakter - förutom Caritas Haiti - satt jag ett antal veckor senare på ett plan med destination Port au Prince. Jag tillbringade en vecka på Caritas Haitis välbevakade anläggning, som var fylld med biståndsarbetare från hela världen. Jag fick möjlighet att åka runt i staden och se den fruktansvärda fördöelsen med en mängd döda, som ännu inte grävts fram, och ett omättligt hjälpbehov.

Det var svårt för mig, utan kontakter och erfarenhet, att hitta en kyrka, församling eller skola att erbjuda stöd. Först i slutet av min vistelse fick jag träffa fader Francky, kyrkoherde i församlingen Notre Dame d'Altagrace. Kyrkan, och alla de församlingsbor som just då firade mässa, hade klarat jordbävningen, men församlingslokalen där skolan låg var

delvis raserad. Fader Francky och jag fick genast mycket bra kontakt och det blev inledningen till ett mångårigt samarbete med S:ta Maria folkhögskola och som fortsätter än idag. Tack vare finansiering från Caritas Spanien kunde jag, tillsammans med Monika Andersson, min efterträdare, den tionde januari 2015, på årsdagen av jordbävningen delta i den högtidliga invigningen av den nybyggda och jordbävningssäkrade skolan. En stor dag i mitt liv.

Under åren fram till invigningen hade vi hunnit med att utveckla en hel del av verksamheten på skolan, som tidigare bara var grund- och gymnasieskola för unga. Vi hjälpte till att starta enkla yrkesutbildningar i ellära, sömnad och restaurang med syfte att ge deltagarna möjlighet att starta egen verksamhet och på så sätt skaffa sig utkomstmöjligheter. En stor del i projektet hade diakon Björn Håkons-son, lärare på skolan, som gjorde flera resor till Haiti. Vi hade också möjlighet att bjuda in p Francky Desir till ett besök hos oss i Malmö.



S:TA MARIA

– FRÅN LITEN TILL STOR SKOLA

Förändringar

Från 2010 fram till 2022 har Sveriges folkhögskolor genomgått en mycket expansiv fas, som har innefattat flera olika former av riktade satsningar från staten. S:ta Maria folkhögskola har inte varit sen med att ta del av alla dessa olika satsningar allt eftersom de har införts. Tillväxten har bottnat i statens behov av att snabbt svara upp mot den arbetsmarknads- och migrationspolitiska utvecklingen, och flertalet folkhögskolor har då uppvisat en hög flexibel förmåga att möta dessa behov. Skolledningen vid S:ta Maria folkhögskola har dessutom haft som ett motto att försöka möta alla de presumtiva deltagare som behöver oss. Därför kom S:ta Maria folkhögskola också att utvecklas från den lilla skolan med ett stort hjärta till en betydligt större skola med ambitionen att försöka behålla ett minst lika stort hjärta.

Före 2010 erhöll en nystartad folkhögskola som regel, efter tre års verksamhet, 4 000 deltagarveckor (dv). Men eftersom staten via Folkbildningsrådet inte tillförde folkbildningen några nya platser, förblev alla nya skolor därvid. Tillväxten hade i decennier sedan 1960-talet varit i det närmaste obefintlig för såväl små som större skolor. En tillfällig förändring skedde just under 1990-talet, vilket möjliggjorde starten av tjugo nya folkhögskolor – däribland S:ta Maria. Denna tillfälliga satsning var helt inriktad på nya skolor. Men från 2010 och främst efter 2015 skedde åter en mycket snabb ökning av antalet platser, och då på de befintliga folkhögskolorna.

Verksamhetsåret 2022 genomförde S:ta Maria folkhögskola 13 449 deltagarveckor. Till detta kom också en SFI-verksamhet, som är en mer reglerad utbildningsform än själva folkhögskolan. SFI omräknad i deltagarveckor innebar ytterligare ca 5 000 dv.

Den här utvecklingen har också kommit att ställa allt högre krav på skolornas anställda och skolledningar. Detta gäller inte minst rektorerna som likt cirkusjonglörer måste hålla minst tio bollar i luften samtidigt. Men det kastas hela tiden in fler "bollar", och uppgiften som en ensam "mångkonstnär" blir i längden allt mer ohållbar. Därför har omsättningen på rektorer också blivit förskräckande hög – två år i genomsnitt enligt facklig statistik – och den som sitter i fyra år eller mer betraktas som en veteran.

Med den snabba utvecklingen och alla de nya kraven på kvalitetssäkring, återslagrapportering och redovisning till Folkbildningsrådet och andra har folkhögskolorna generellt, så också S:ta Maria, behövt lägga mer resurser på att anställa allt fler. Den administrativa personalen har utökats med kurator, studie- och yrkesvägledare, skolsekreterare och ekonom – detta utöver den rent pedagogiska personalen som lärare och lärarassistenter. År 2022 hade S:ta Maria folkhögskola mer än 50 anställda. Den lilla skolan med det stora hjärtat har på förhållandevis kort tid blivit stor – åtminstone medelstor. Och några av de som har varit anställda länge känner inte igen sig längre i den nya verkligheten och klagar på "växtvärk".

Folkhögskolornas ekonomi är och förblir den största utmaningen. Statsbidraget till folkhögskolorna har i det närmaste förblivit oförändrat över tid. Det har visserligen kommit nya satsningar, och därmed en volymökning av antalet deltagarveckor. Men deltagarveckans värde har knappast räknats upp – år 2010 erhöll folkhögskolorna 1 480 kr/dv, att jämföras med 1 630 kr/dv år 2023. Statsbidraget har alltså inte ens följt indexuppräknningen – och så tycks det dessutom förbli även enligt den senaste statsbudgeten inför 2023 och åren framåt. Löneutvecklingen har samtidigt legat mellan 2,5 till 3,5 procent per år och till detta kommer även andra kostnader som ökar. Underskotten i den ordinarie folkhögskoleverksamheten har allt mer förvärrats. S:ta Maria folkhögskola, liksom övriga folkhögskolor, har visserligen varit behövda, men flertalet folkhögskolor har krasst nog också varit tvungna att gå in i nya satsningar.

KURSUUTVECKLING

Nedan följer ett försök till redovisning i kronologisk ordning av olika kurser

Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF)

År 2010 infördes SMF, studiemotiverande folkhögskolekurs, som innebär att Arbetsförmedlingen kan anvisa deltagare till en ca tre månader lång kurs (13 veckor) vid folkhögskola. Syftet är att motivera arbetssökande att påbörja, eller återuppta, reguljära studier vid folkhögskolans allmänna kurs efter avslutad SMF-utbildning. Tiden om 13 veckor i SMF-kursen kan deltagaren också få tillgodoräkna sig som en del av den allmänna kursen. S:ta Maria folkhögskola har genom åren aldrig varit någon stor aktör inom SMF. Vanligtvis har det varit ca 15 deltagare per år, och dessa har blivit sporadiskt anvisade över hela kalenderåret. De flesta har studerat tillsammans med allmän kurs, men några har på grund av bristande språkkunskaper "skuggat" SFI istället. Andra halvåret 2020 blev ett undantag med ca 50 anvisade

– många av dem kom som en hel grupp över sommaren, vilket ställde ännu högre krav på S:ta Maria folkhögskola, eftersom SMF-deltagare inte får ha skollov. Med tiden kom det också att bli mer regel än undantag att de anvisade till SMF hade allt för bristfälliga svensk-kunskaper. Denna trend har funnits över hela landet, och Arbetsförmedlingen har ifrågasatts för att ha frångått det ursprungliga regelverket för SMF. Men samtidigt har SMF-verksamheten gett välbehövliga inkomster till folkhögskolorna i en värld där statsbidragen inte räcker till. Och allt för få kritiker har velat "bita den hand som föder dem". S:ta Maria folkhögskola har istället likt många andra försökt vara flexibel och har anpassat sig, vilket inte minst ställt krav på medarbetarna.

Etableringskurs på folkhögskola (EpF)

År 2014 kom ytterligare en arbetsmarknadsinsats, etableringskurs på folkhögskola, EpF. Även dessa deltagare anvisades av Arbetsförmedlingen. Folkhögskolorna hamnade därmed, precis som för SMF, i en ofta besvärlig beroendesituation till Arbetsförmedlingen. Anvisningarna kom sporadiskt, och det var i princip omöjligt att planera för en långsiktig verksamhet. För att en EpF-kurs skulle vara möjlig krävdes också en anvisning av en hel grupp, eftersom deltagarna på grund av bristande språkkunskaper inte gick att placera "strövis" som det gick med SMF deltagare i allmän kurs.

Målgruppen för EpF var personer som omfattades av etableringsuppdraget, dvs nyanlända invandrare. Främst gällde det personer med en kort utbildningsbakgrund, dvs personer utan fullständig gymnasieutbildning. Bristande språkkunskaper i svenska skulle inte längre vara ett hinder för att en person kunde delta. EpF som omfattade sex månader (26 veckor) blev därför oftast en förberedande kurs för vidare SFI-studier.

S:ta Maria folkhögskola fick sin första Epf kurs i september 2016. Behovet var stort som en följd av den stora flyktingvågen. Gruppanvisningarna fortsatte fram till våren 2019, då det tog tvärstopp. Då beslutade Arbetsförmedlingen utan förvarning att endast tre av folkhögskolorna i Malmö skulle få anvisningar, vilket skapade mycket debatt och kritik.

Våren 2021 blev Epf plötsligt aktuell igen. Arbetsförmedlingen önskade genomföra en ny kurs – denna gång i Lund men med S:ta Maria folkhögskolas hjälp. Med kort varsel startades en ny filial i Lund på Kyrkogatan 19 – senare flyttad till S:t Thomas församlingslokaler. Att en folkhögskola från Rosengård öppnade i Lund var en speciell symbolisk handling. Men att S:ta Maria folkhögskola agerade i Lund möttes av kritik från andra folkhögskolor som kände sig förbigångna. Tre grupper om ca 30 deltagare vardera hann bli anvisade. Våren 2022 beslutade dock regeringen att etableringsuppdraget skulle övergå i kommunal regi, vilket i realiteten innebar Komvux. Den 16 september 2022 stängde därför filialen i Lund, då de sista deltagarna övergick till Komvux i Eslöv.

Svenska för invandrare (SFI)

År 2018 hade ca 60 av landets 155 folkhögskolor erhållit betygsrätt i Svenska för invandrare, SFI, av Skolinspektionen. Att ha SFI på folkhögskola har länge varit en kontroversiell fråga inom folkhögskolvärlden, detta eftersom SFI är en utbildningsform som är betydligt mer formaliserad än folkhögskola. Det fria och frivilliga anses inom folkhögskolan stå i stark kontrast till de av Skolverket och Skolinspektionen genomreglerade utbildningsformerna, bl.a. SFI. Å andra sidan anses SFI vara en viktig länk i den utbildningskedja som kom att skapas på folkhögskolorna – mellan etableringskursen och den allmänna kursen. Ironiskt nog grundlades dessutom det som senare kom att bli SFI inom Komvux av landets folkhögskolor redan på 1940-talet.

S:ta Maria folkhögskola erhöll betygsrätt 2010 efter godkännande av Skolinspektionen. För den övervägande majoriteten av folkhögskolor är och förblir betygsrätten mest en formalia som ger skolorna möjlighet att utfärda något enskilt betyg per år. För ca tio skolor har SFI-kurser däremot blivit ett betydande och viktigt inslag i folkhögskolans miljö. Detta gäller även för S:ta Maria folkhögskola, där SFI-verksamheten snabbt kom att växa från 2017 och framåt. Att skolan finns mitt i Rosengård spelar också en betydande roll. Idag har S:ta Maria folkhögskola drygt 100 studerande inom SFI. Och den 6 mars 2023 startar ytterligare ca 20 nya deltagare.

Svenska från dag ett

Som en följd av den stora flyktingvågen som började 2015, införde regeringen också en ny tillfällig kursform, Svenska från dag ett, från 2017 till 2021 – nu förlängd t.o.m. våren 2023. Syftet var att erbjuda en meningsfull sysselsättning under asyltiden och påskynda en framtida etablering i arbets- och samhällslivet för de som har beviljats uppehållstillstånd. Målgruppen för insatserna är personer som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

S:ta Maria folkhögskola har sedan starten sommaren 2018 i samarbete med Allas lika värde-föreningen genomfört sådana kurser. Kurserna har varit om 20 veckor, vilket följt planen för ordinarie terminer i stort, och haft ca 20 deltagare vardera som har studerat på halvfart.

Nya utbildningsplatser

Utöver alla ovan nämnda s.k. särskilda insatser, har landets folkhögskolor dessutom erhållit ca 33 procent nya ordinarie utbildningsplatser – detta på mindre än tio år, från hösten 2015. En period som en rektorskollega benämnt ”de sju feta åren”. Det ursprungliga syftet med dessa platser var att kunna bereda tidigare SMF-deltagare en fortsatt studiegång vid folkhögskolornas allmänna kurser utan att de skulle behöva konkurrera om de platser som redan fanns. Egentligen tillkom den nya satsningen succesivt från 2013, men den ”tappades bort” igen på grund av att regeringens budget föll i riksdagsomröstningen inför 2015. Detta i sin tur utlöste en våg av uppsägningar, vilka skulle visa sig onödiga.

År 2016 tillkom ytterligare 3 000 extra studieplatser som 2018 följdes av ytterligare 5 000. Den kraftiga utökningen som även påverkade S:ta Maria folkhögskola hade ett brett blocköverskridande politiskt stöd, vilket kändes tryggt. Och även om platserna initialt benämndes som tillfälliga, fanns det inget motstånd mot att de blev permanenta i riksdagen. Däremot visade det sig snabbt att rikspolitikerna och landstingspolitikerna oavsett politisk färg och region inte var överens.

Ända sedan 1872 då riksdagen beslutade om att landets folkhögskolor skulle bli statligt finansierade, har det funnits en uppgörelse med landstingen om att dessa skulle tillföra ytterligare 25 procent motsvarande det statliga verksamhetsstödet. Denna uppgörelse och delfinansiering får ses som unik och har ansetts som mycket viktig inte bara av ekonomiska skäl utan även av demokratiska skäl. Den har

heller inte varit politiskt kontroversiell, och 100 år senare, 1972, förnyades den, även om landstingen med tiden snarare kom att skjuta till ca 20 procent. Men när staten utan att rådfråga landstingen, numera regionerna, om att kraftigt utöka folkhögskolornas verksamhet, då backade de flesta regioner ur uppgörelsen, och valde att bara delfinansiera den volym som funnits före 2016. Därmed blev ersättningen för de senast 8 000 tillkomna platserna reellt lägre än för de ”gamla”. S:ta Maria folkhögskolas ingångsvärde kom dock att höjas från de 4 000 dv till 7 671 dv.

Yrkesutbildningar

År 2020 tillförde regeringen ytterligare platser till folkhögskolorna. Denna gången var inriktningen mot yrkesutbildningar inom allmän och särskild kurs. Denna satsning hade även den egentligen funnits tidigare men då som en riktad insats genom Arbetsförmedlingen – yrkesutbildning på folkhögskola, Ypf, 2017-2019.

Nu kom den åter, men som reguljära folkhögskoleplatser och inte som ett arbetsmarknadsuppdrag. Möjligen kan detta ses som ett utslag av att regeringen hade lyssnat på folkhögskolelobbyns kritik gällande samarbetet med Arbetsförmedlingen om såväl Ypf, Epf som SMF. Hälften av platserna skulle föga förvånande vara inriktade mot vården – Coronapandemin hade precis drabbat världen. Regeringen hade dessutom dragit lärdom av kritiken från regionerna från tidigare satsningar, varför dessa platser var fullt finansierade via statsbidraget.

Vid S:ta Maria folkhögskola startade hösten 2020 därför en förberedande undersköterskeutbildning samt en utbildning till webbutvecklare/programmerare. Bägge utbildningarna hade högt söktryck och har så haft framöver.

S:ta Maria folkhögskola köpte också en avstyckad gård utanför Röstånga, S:t Martinsgården. Syftet var bl.a. att här skapa en ytterligare en yrkesutbildning mot fastighetsskötare. Vidare skulle gården kunna vara ett bra ”utflyktsmål” för de studerande från Rosengård, där de skulle kunna bedriva ordinarie studier men i annan miljö. Kurserna på Holmgatan besöker sedan våren 2022 gården regelbundet en dag i veckan. I en förlängning fanns också planer på att hyra ut S:t Martinsgården till stiftets församlingar, t.ex. som konfirmationsläger.

Men regeringens satsning på yrkesutbildningar vid folkhögskola, fullt finansierade via statsbidraget, skulle visa sig kortsiktig även denna gång. I samband med vårbudgeten 2022 fanns de inte kvar. Att bygga upp kvalificerade yrkesutbildningar är betydligt mer kostsamt än extra platser till

t.ex. allmän kurs, med investeringar i särskilt kvalificerad personal och utrustning samt i vissa fall lokaler. Kritiken blev stor. Istället för att lägga ner valde ledningen vid S:ta Maria folkhögskola dock att inkorporera de två nya utbildningarna i det ordinarie kursutbudet, vilket innebar att allmän kurs måste minska eftersom det inte tillkom nya medel.

Nya platser men neddragningar

Regeringen hade 2021 också tillfört ännu en mängd extra nya platser till allmän och särskild kurs. Även dessa var fullt finansierade via statsbidraget. De nya platserna utökades ytterligare 2022, möjligen som en klen kompensation för de borttagna yrkesutbildningarna, men satsningen var inte lika stor som neddragningen. I samband med valet hösten 2022 stod det dessutom klart att den nya regeringen inte skulle fullfölja någon av den förra regeringens senaste satsningar. Merparten av landets folkhögskolor stod därför inför neddragningar i mer eller mindre stor omfattning beroende på vilka satsningar som tidigare hade genomförts. ”Nu kommer de sju magra åren”, som kollegan uttryckte det.

S:ta Maria folkhögskola har hörsammat alla tidigare satsningar – inte för att jaga pengar, utan för att följa styrelsens motto att vi ska agera och verka när vi behövs och för dem som behöver oss. Detta har vi gjort och gör. Sedan oktober 2022 deltar vi i ett ESF projekt tillsammans med Allas lika värdeföreningen i syfte att hjälpa flyktingar från Ukraina med studier i svenska och engelska samt bidra till meningsfull sysselsättning. Men självklart behövs det också medel och inte bara ett stort hjärta, och därför måste skolan anpassa sig inför minskade statsbidrag. När nu S:ta Maria folkhögskola firar sin 30-årsdag den 8 mars 2023, har vi under hösten precis upplevt den hittills största perioden i skolans historia av neddragningar.

Våren 1993 började ett femtontal deltagare på den allra första kursen. År 2023 ska S:ta Maria folkhögskola ha 7 671 dv vilket motsvarar ca 192 studerande om 40 veckor i allmän och särskild kurs. Tillkommer gör förhoppningsvis ca 120 studerande i SFI.

SANKTA MARIA FOLKHÖGSKOLA

Har gått igenom svårigheter förr och det kommer vi att göra igen. Trots allt har vi hopp inför framtiden. Vår skola behövs och kommer att behövas.

STANDUP **FOR EVERY MOMENT**

S:TA MARIA FOLKHÖGSKOLA
Adlerfelts väg 4M, 21365 MALMÖ

040-22 31 13
expedition@sanktamarca.fhsk.se